

Catalogue

Mekong Museum Pieces

Mekong Basin Civilization Museum
Mae Fah Luang University

สิ่งพิมพ์วิชาการ ลำดับที่ 9

ชื่อเรื่อง (Title)	Mekong Museum Pieces		
ISBN	978-974-9766-71-2		
เรียบเรียง	ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง สิริวรรณ กิตติรัมย์โพธิ์งาม ทศพล ศรีนุช จันทนา กลัดเพชร	Editor	Pollavat Praphattong, Ph.D. Siriwan Kittirumphongam Todsapol Srinuch Jantana Kladphets
ภาพโดย	แก้วฟ้า เกษรศุภร์	Photo by	Keofar Kesornsook
เรียบเรียงภาษาอังกฤษ	ปณิดา มั่นยานนท์ ชนิดา พงศ์นภารักษ์	Translated by	Panida Monyanont Chanida Phongnapharuk
ผู้จัดพิมพ์	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุด อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100 โทรศัพท์ 0 5391, 0 5391 7067-8 โทรสาร 0 5391 7067	Publisher	The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum Mae Fah Luang University Muang, Chiang Rai 57100 Tel. 0 5391, 0 5391 7067-8 Fax. 0 5391 7067
ปีที่พิมพ์	พ.ศ. 2557	Year Published	2014
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม	Copies	1,000
พิมพ์ที่	สำนักพิมพ์ลือล้านนา 223/6 หมู่ 5 ถนนศรีดอนชัย ตำบลรอบเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57000	Printing house	Lorlanna Publication 223/6 Moo 5, Sridonchai Rd. Robwiang, Muang District, Chiang Rai Province 57000

ข้อมูลบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
Nation Library of Thailand Cataloging in Publication Data

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
Mekong Museum Pieces.-เชียงราย : สำนักพิมพ์ลือล้านนา, 2557, 88 หน้า
ISBN : 978-974-9766-71-2

บทนำ

Museum Collection บทบาทเชิงคุณค่าของวัตถุทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจะมีวัตถุทางวัฒนธรรมชิ้นเอกอยู่ใน Museum Collection เสมอ โดยวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านั้น จะช่วยสร้างจุดเด่นให้กับพิพิธภัณฑ์ในเชิงความหมายและคุณค่า ทำให้สามารถศึกษาเรื่องราวต่างๆ จากวัตถุในอดีตจากการจัดเก็บในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งถือว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ที่จะบอกกล่าวต่อสาธารณชน นักศึกษา และผู้แสวงหาความรู้ว่าควรจะเดินทางไปศึกษาเรื่องราวเรื่องหนึ่งที่สนใจจากพิพิธภัณฑ์ที่ใดบ้าง

การให้ความหมายเชิงคุณค่าของวัตถุชิ้นเอกใน Museum Collection เป็นสิ่งที่ภัณฑารักษ์ต่าง ๆ ยึดถือเป็นหน้าที่และนับเป็นงานทางวิชาการที่สำคัญของอาชีพภัณฑารักษ์ แต่อย่างไรก็ตามการให้ความหมายเชิงคุณค่าของวัตถุทางวัฒนธรรมมีหลากหลายรูปแบบ ตามแต่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง บางครั้งอาจมีข้อจำกัดในเรื่องความหมายและข้อจำกัดเชิงวิชาการที่ยังหาข้อยุติทางวิชาการไม่ได้ ทำให้พิพิธภัณฑ์บางแห่งอาจจะความหมายเชิงคุณค่าที่จะอธิบายวัตถุชิ้นเอกในพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นไว้ โดยให้ผู้ชมได้ตัดสินใจในการประเมินคุณค่าด้วยตนเอง

การให้ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรมชิ้นเอก บางพิพิธภัณฑ์จะให้ความหมายแหล่งค้นพบและการกำหนดอายุ และรูปแบบเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะเพียงเท่านั้น ซึ่งมีข้อเด่น คือทำให้เกิดการตีความและขยายองค์ความรู้ในเชิงความหมายออกไปให้กว้างไกล และขยายองค์ความรู้ด้านวิชาการ

พิพิธภัณฑ์บางแห่งอาจจะให้ความหมายเชิงผู้ใช้ ผู้ผลิต งานวัตถุทางวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ในพิพิธภัณฑ์หลายแห่งไม่มีวัตถุชิ้นเอกที่มีความเก่าแก่ แต่วัตถุเหล่านั้นก็ทรงคุณค่าทางด้านวิถีชีวิต ซึ่งภัณฑารักษ์สามารถอธิบายคุณค่าในเชิงวัตถุทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน การประเมินคุณค่าและให้ความหมายของวัตถุชิ้นเอก จึงมีความหลากหลายและเป็นความแตกต่างทางความคิดเห็นเชิงวิชาการ

พิพิธภัณฑ์หลายแห่งได้กำหนดแนวทางการอธิบายวัตถุชิ้นเอกของตนเองไว้ เพื่อให้เข้าใจตรงกันว่า วัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์กำลังดำเนินการเรื่องใดอยู่ แต่ไม่มีพิพิธภัณฑ์ใดที่ให้ความหมายที่ครอบคลุมทุกมิติของวัตถุ และครอบคลุมมิติเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์วิทยาศาสตร์ กายภาพ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2547 มีสถานะเป็นโครงการของหน่วยงานพิเศษที่ปฏิบัติการกิจเฉพาะทางของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงมีวัตถุประสงค์แตกต่างจากพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทางลุ่มน้ำโขงทั่วไป กล่าวคือพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มุ่งเน้นที่จะสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่กำลังอ่อนแรง ถูกกลืนหายไปกับระบบทุนนิยมและการพัฒนาในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ดังนั้นแนวทางการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมจึงมีความมุ่งหมายเฉพาะทาง ที่จะให้วัตถุนั้นอธิบายอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ในมิติทางสังคมศาสตร์ และทาง Cultural Studies เป็นหลัก ดังนั้นแนวทางการให้ความหมายที่พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงกำหนดไว้สำหรับวัตถุชิ้นเอกในพิพิธภัณฑ์มีดังต่อไปนี้

1. สร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์

วัตถุทางวัฒนธรรมจะต้องถูกผลิตในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งชาติพันธุ์ใดเท่านั้น ถึงแม้ว่าเมื่อถูกผลิตแล้วจะกระจายแพร่ขยายไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็ตาม วัตถุจะต้องบอกอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ได้ หรือแม้กระทั่งวัตถุนั้นมีชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏอยู่ด้วยก็ตาม

2. ความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม

ความหมายของวัตถุที่จะอธิบายนั้น วัตถุนั้นจะไม่ใช่ว่าสะท้อนของโครงสร้างทางสังคม แต่วัตถุจะมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง

3. ความหมายที่แสดงถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม

วัตถุที่จะอธิบายในพิพิธภัณฑ์จะต้องสะท้อนภาพการสร้างขึ้นจากการถูกกดทับหรือจากการที่ไปกดทับผู้อื่น หรือสร้างความหมายให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่อให้ผู้สร้างวัตถุนั้นมีอัตลักษณ์ทางสังคม ขึ้นมาท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการประกอบสร้างขึ้นในรัฐชาติหนึ่งๆ

ในทั้งสามประเด็นนี้ เป็นแนวทางของ
พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง การเขียนคำอธิบาย
เชิงคุณค่าวัตถุในพิพิธภัณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ
ชื่อ Catalogue “Mekong Museum Pieces”

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
หัวหน้าโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
ภัณฑารักษ์

Museum Collection: Valuable Role of Cultural Objects

Most museums usually have cultural masterpiece objects. Those cultural objects enable the museum’s meaning and value to be outstanding. It helps visitors to study stories from the past to the present from how the objects are arranged in the museum. The mentioned objects are counted as important museum’s identity, which narrates stories to the public, learners, and knowledge explorers. They indicate where to go for any specific stories.

Giving master piece's valuable meaning of museum collection is the principle that curators take as their duty, which is considered as the vital academic discipline of this career. There are various methods to demonstrate object's cultural values, which are decided according to the establishing aims of each particular museum. Due to meaning and academic limitation, there is no concrete conclusion of how to give valuable meanings to explain museum's masterpieces. Sometimes, it is left to the audience to judge the value by themselves.

When giving meanings, some museum gives the object's sources, age determination, and artistic historical pattern only. By doing this, the outstanding point is to create interpretation and widen knowledge span of academic definition.

Some museum may give meanings about user, producer, cultural object, and ethnic group. For the other museums, they may not have any antique pieces, but those objects are greatly valuable for living pattern, which curators may as well explain their cultural values. Hence, diverted and different academic opinions determine masterpieces' value evaluation and meanings.

Many museums set an approach to explain their own masterpieces for the mutual understanding of the museum's objects. Nonetheless, there are no museum that wholly giving the definitions that covers every dimension of the objects including academic history, society, geography, anatomy science and pure science.

Mekong Basin Civilization Museum was established in 2004 in the status of special unit of Mae Fah Luang University. The museum has different aims than other museum that has content about Mekong Basin region. Mekong Basin Civilization Museum emphasizes to create the ethnic group liveliness, which is currently weakened by the industrialized era and the area's development. Therefore, the display of cultural objects aims to specially let the objects mainly explain the ethnic group's

identity in the dimension of social and cultural studies. The approaches of giving meaning for Mekong Basin Civilization are as the followings.

1. Create ethnic group's identity

Cultural objects must be produced within a particular ethnic community. Although, the objects may be scattered throughout other communities, the objects must demonstrate ethnic identity, such as specific styles of art or inscriptions on the objects.

2. Demonstrate relationship with social structure

The objects will not reflect the social structure, but they will have a relationship with social structure that is composed within the ethnic group.

3. Explain the meaning that demonstrate the social identity creation

The objects will reflect the creation of images from being oppressed or oppressing others or giving meaning to other ethnic groups. This is done so that the object creators will have social identity among the diverse cultures and nation state establishment.

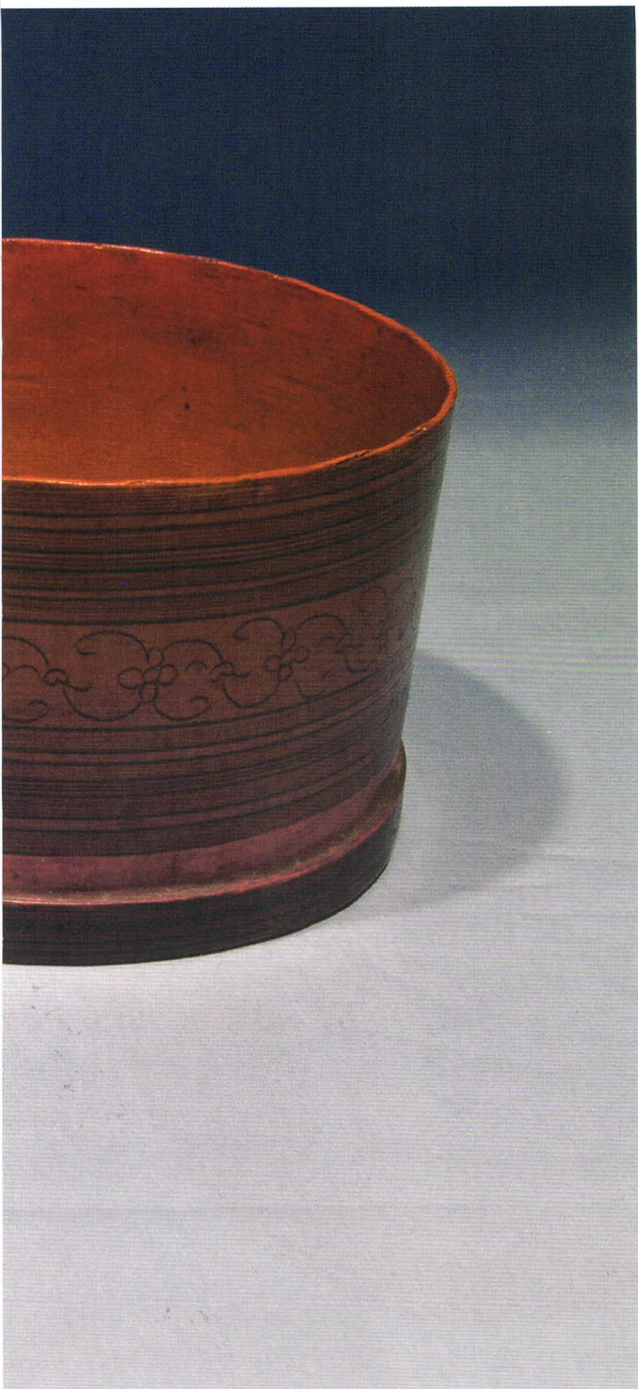
The three approaches will be used to explain values of the cultural objects that are presented in a catalogue “**Mekong Museum Pieces**”.

Pollavat Prapatpong

Head of the Project of Establishment
of Mekong Basin Civilization Museum

Curator

เครื่องเขิน

จากตำบลหายยา

จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มไทเขินที่อพยพมาจากเมืองเชียงตุง ในช่วงเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของอาณาจักร ล้านนา ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ชาวบ้านเหล่านี้ได้อาศัยอยู่นอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ทางตอนใต้ โดยมีผู้นำที่สืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง การเคลื่อนย้ายผู้คนจากเมืองเชียงตุงนั้น เจ้าฟ้าบางองค์ได้เดินทางกลับไปยังเชียงตุงเพื่อฟื้นฟูเมืองเชียงตุงขึ้นใหม่ภายใต้อำนาจของพม่า บางส่วนที่ยังหลงเหลืออยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นการสืบสาแหรกจากฝ่ายผู้หญิง ซึ่งได้แต่งงานกับคนเมืองเชียงใหม่ ได้สืบทอดเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน และส่วนหนึ่งที่ยังดำรงความเป็นคนเชียงตุงของ กลุ่มเชื้อสายเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง ดังกล่าว วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นประจักษ์พยานสำคัญ คือการทำเครื่องเขินของสายตระกูลนี้สืบเนื่องมาจนถึงราวปีพุทธศักราช 2510

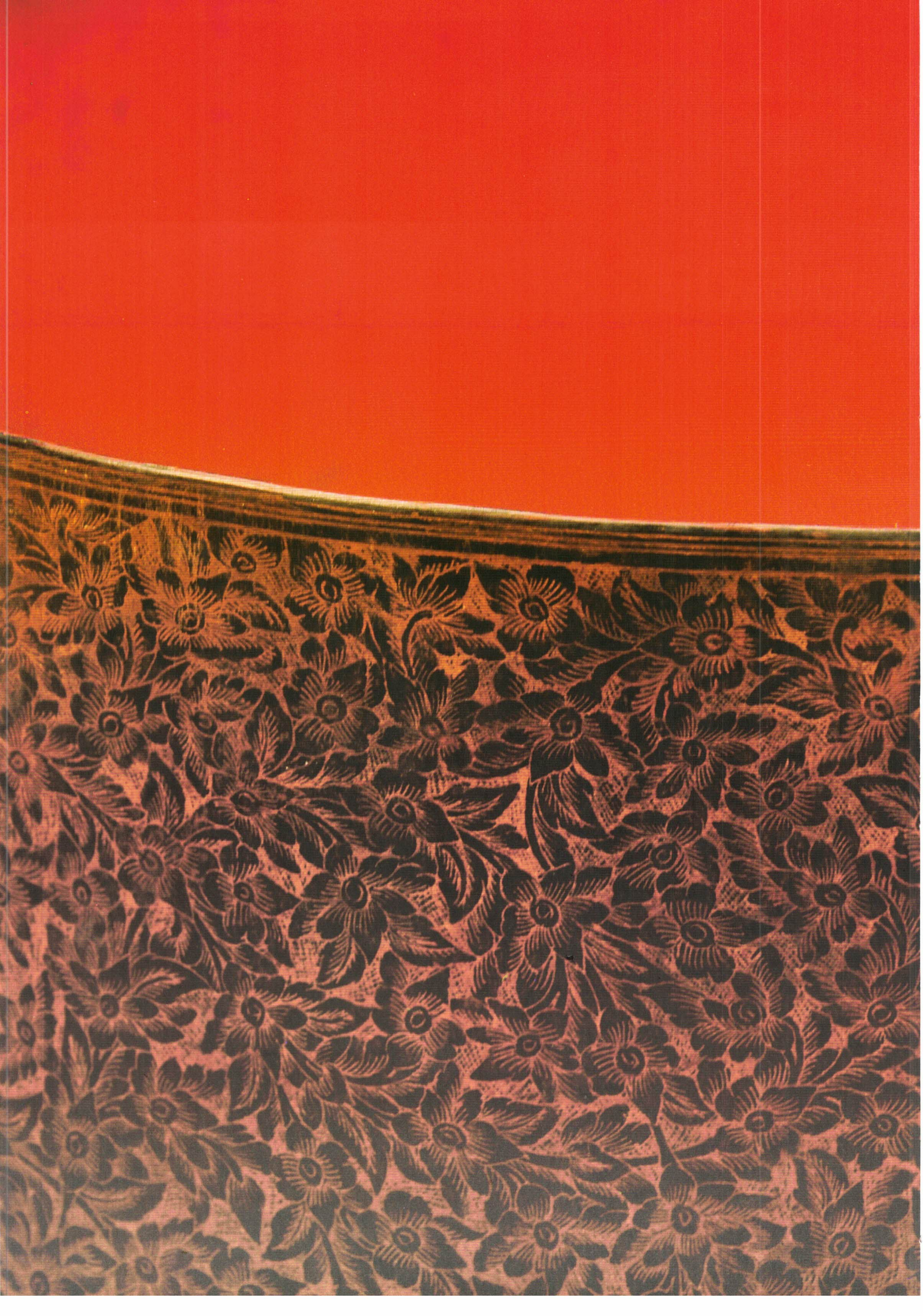

ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้การทำเครื่องเงินยังมีการผลิตอยู่ในแถบหมู่บ้านในตำบลห้วยยา จังหวัด เชียงใหม่ก็ตาม แต่กลุ่มผู้ผลิตจะไม่ใช้กลุ่มที่สืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงอีกต่อไป วัตถุประสงค์ทั้งสองขึ้นนี้จึงเป็นประจักษ์พยานยุคสุดท้ายของการทำเครื่องเงินโดยกลุ่มคนที่สืบเชื้อสาย จากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง และอยู่ในความทรงจำของลูกหลานเหล่านั้นตลอดไป

Lacquer ware in Haiya district, Chiang Mai Province

In the age of Lanna's restoration under the governed of Prince Kawila (the beginning of Rattanakosin era), Khun people, led by Keng Tung prince, immigrated from Keng Tung and lived in the south outside of Chiang Mai's city wall. As for relocation people from Keng Tung, some princes went back to restore the city under the Myanmar's authority. Some Thai Khun people still left at Chiang Mai province. Mostly, they were generations which were born from Thai Khun

women whom married with Chiang Mai's citizens. They have continued their family line until the present time. Some of the generations still preserve their Keng Tung heritage in the line of the mention princes. The process of making lacquer ware from this family line is the cultural object which is the important eyewitness that was continued until 1976.

Although there are still lacquer ware production going on at the present time, the producers are not the generation of Keng Tung princes anymore. The two cultural objects are the last evidences for the age of Keng Tung princes' generations, and the importance of lacquer ware is continue to eternally exist in their children's memory.

J/E 27 N
N N Q M J T 2

ซ่อนร่องเท้างาช้าง จากสหภาพเมียนมาร์

งาช้าง เป็นวัตถุที่กลุ่มคนใน
ลุ่มแม่น้ำโขงใช้ในการสร้างศิลปวัตถุที่มีคุณค่า
และเต็มเปี่ยมไปด้วยความศรัทธา โดยถือว่าช้าง
เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองและเป็นพาหนะของกษัตริย์
ตราบนทุกวันนี้ ในอาณาจักรพม่าเองนั้นมีความ
ศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก การที่จะเข้าไปสักการะ
ภายในวัด คนตั้งแต่ชนชั้นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ จนถึง
ชนชั้นล่างทางสังคมต้องถอดรองเท้าเดินเข้าไป
ภายในวัดอย่างเท่าเทียมกัน

จากการที่พม่าได้ถูกผนวกเข้าเป็นอาณานิคมของอังกฤษตั้งแต่ระหว่าง พ.ศ. 2367 – 2491 โดยเริ่มต้นจากสงครามพม่า-อังกฤษ ซึ่งนำไปสู่การทำให้พม่ากลายเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดีย และต่อมาได้กลายเป็นอาณานิคมที่เป็นเอกเทศต่างหาก พื้นที่หลายส่วนของพม่า เช่น ยะไข่ ตะนาวศรี ถูกผนวกเข้ากับอังกฤษหลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 1 พม่าตอนล่างถูกผนวก หลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 2 ส่วนที่ถูกผนวกนี้กลายเป็นจังหวัดขนาดเล็กที่เรียกบริติชพม่าในบริติชอินเดีย ส่วนพม่าตอนบนถูกผนวกหลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 3 และพม่าทั้งหมดกลายเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดียใน พ.ศ.

2380¹ มีกรณีที่สำคัญเกี่ยวกับการสวมรองเท้าเข้าสู่ศาสนสถานของเจ้าอาณานิคม ที่เรียกกันว่า “กบฏเกือก”² หรือ การประท้วงห้ามสวมเกือก (No Footwear) เป็นการต่อต้านที่เจ้าอาณานิคมและคนในปกครองสวมรองเท้าเข้าวัด เนื่องจากชาวพม่านั้นจะไม่สวมรองเท้าเข้าวัดและศาสนสถาน และต้องถอดรองเท้าตั้งแต่บริเวณทางเข้าของวัดหรือศาสนสถานเลยทีเดียว ชาวพม่าถือว่าการกระทำของเจ้าอาณานิคมลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาและชาวพม่ามาก การประท้วงครั้งนี้ได้ผลอย่างยิ่ง กลายเป็นจุดร่วมของความรู้สึกชาตินิยมพม่า เมื่อ พ.ศ. 2461 ทำให้ชาวอังกฤษต้องยอมถอดรองเท้า (เกือก) เข้าวัดและศาสนสถาน

¹ พม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ (British rule in Burma)

² ประวัติศาสตร์การเมืองพม่า

ช้อนรองเท้าาง้าง วัดภูทาง

วัฒนธรรมชั้นนี้มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการกดทับของเจ้าอาณานิคมที่มีต่อพม่า คือการนำาง้างที่เป็นของศักดิ์สิทธิ์มาใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยในการสวมใส่รองเท้าของเจ้าอาณานิคม วัดภูทางวัฒนธรรมชั้นนี้เป็นประจักษ์พยานของอำนาจที่เหนือกว่าความศรัทธาต่อประชาชนชาวพม่า ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในช่วงเวลาเดียวกันกับประเทศอื่นๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงเช่นกัน

Ivory Shoehorn

from Myanmar

Ivory is the object that people in Mekong Basin use to create valuable artistic objects and it is full of people's faith. It is believed that elephants are respectable animals and they are king's vehicle up to the present time. In Myanmar's Kingdom, there is a strong faith in Buddhism. In order to pay respect inside the temple, everyone ranging from the monarchy to commoners must take off their shoes.

As Myanmar is counted as a British's colony since 1824 – 1948 as the consequence of Anglo-Burmese War, Myanmar became one of the provinces of British-India. Later, the province was an autonomous prefecture. Various areas of Myanmar, for example, Yakai and Tanow Sri, were united with Britain after the first Anglo-Burmese War. Southern part of Myanmar was united after the second Anglo-Burmese war. The mentioned areas

became a small province which was called “British-Burmese” in “British India”. In the third Anglo-Myanmar War, the Northern part was colonized. Finally, the whole Myanmar became a province of British India in 1837. At that time, there was an important case called “No Footwear Protest”, which protested against a colonial power’s actions as a great assault the religion and the people themselves. This protest was greatly successful and was the point where the feeling of Nationalism was built in 1918, led British people to finally take off their footwear.

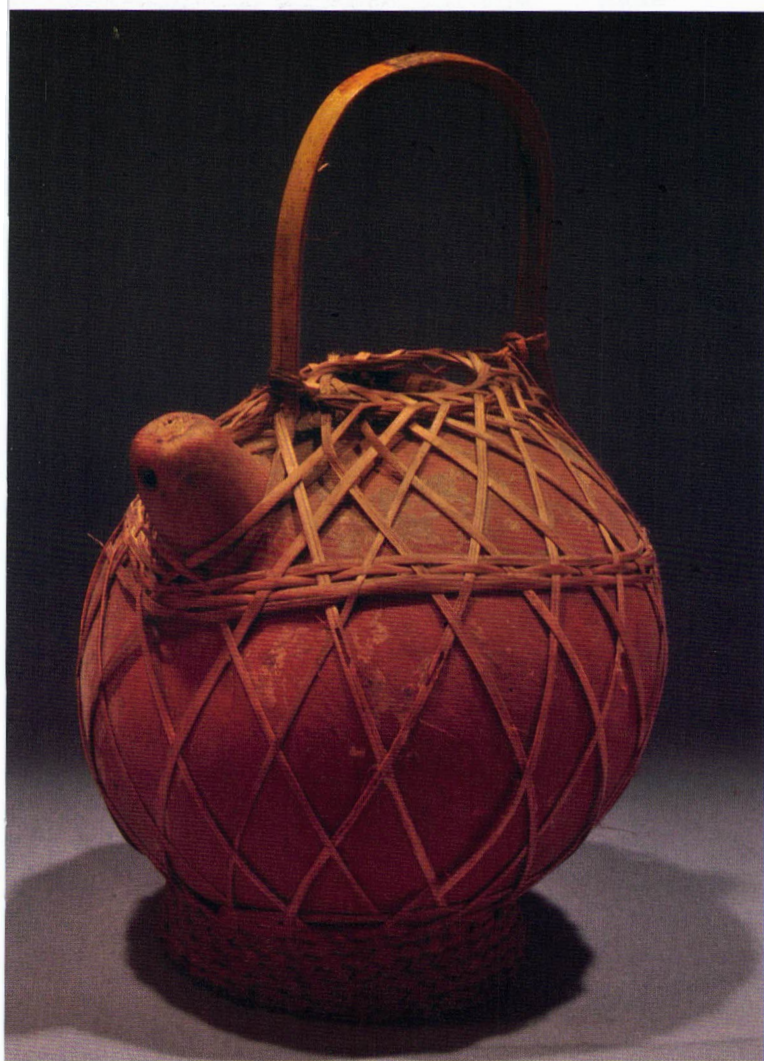
“Carved Ivory Shoehorn”, the cultural object was important for it shows oppression from colonial powers to Myanmar, which was using the sacred ivory as a tool to assist colonial power wearing their footwear. This object acts as an eyewitness of the colonial power which was greater than Myanmar people’s faith that was commonly presented with other Mekong Basin countries at the same time.

วัตถุวัฒนธรรม การเพาะปลูก บนพื้นที่สูง

การทำเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงนับว่าเป็น
ภูมิปัญญาที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย
ทางภาคเหนือของประเทศไทยและลุ่มแม่น้ำโขง
ตอนบน เนื่องจากภูมิประเทศที่มีภูเขาสูงเป็น
จำนวนมาก และมีที่ราบลุ่มเป็นจำนวนน้อย วัตถุ
ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นได้สร้างขึ้นเพื่อให้มีความ
เหมาะสมกับการเพาะปลูกบนพื้นที่สูง เช่น มีขนาด
สั้น มีขนาดเล็ก และสามารถพกพาติดตัวได้โดย
สะดวก

วัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่สูงมีความสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน โดยมีตำนานแสดงถึงการถุกยึดครองพื้นที่ลุ่มของคนทำนาแบบท่อน้ำที่มีอารยธรรมสูงกว่า จนกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นได้ขึ้นไปอยู่บนพื้นที่สูง และยังคงทำเกษตรกรรมแบบการทำไร่หมุนเวียนอยู่จวบจนทุกวันนี้ ภายในไร่ของชาวปกาเกอะญอมีได้เพาะปลูกพืชพรรณเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นกรณีการเพาะปลูกข้าวจะไม่ได้มีเฉพาะข้าวเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีการปลูกพืชชนิดอื่นที่จำเป็นในการยังชีพ ไม่ว่าจะเป็น ผัก แตง มะเขือ พัก ยาสูบ งา หรือแม้แต่ดอกไม้ที่นำมาใช้ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ไร่ข้าวจึงไม่ใช่เป็นเพียงแหล่งผลิตอาหาร แต่เป็น “วิถีชีวิตของพวกเขา” ชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ (กะเหรี่ยง) ในผืนป่า

การทำไร่หมุนเวียนชาวกะเหรี่ยงจะเปลี่ยนพื้นที่ในการเพาะปลูกในทุก ๆ ปี แต่ละพื้นที่จะทำการเพาะปลูกเพียงหนึ่งครั้ง และจะปล่อยพื้นที่ทิ้งไว้โดยไม่เข้าไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้ป่ามีการฟื้นตัว และสร้างความสมบูรณ์ในดินเป็นระยะเวลา

7-10 ปี โดยไร่เก่าที่ถูกปล่อยทิ้งไว้นั้นจะเรียกกันว่า “ไร่ซาก” และเมื่อความสมบูรณ์กลับมาคืนมาสู่ดินอีกครั้งจึงจะย้อนกลับมาทำในพื้นที่เดิมนั้นอีก นอกจากนี้การจะเลือกพื้นที่ทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงนั้น ไม่ใช่สักแต่ว่าจะเป็นบริเวณใดก็ได้ แต่มีข้อจำกัดในการเลือกพื้นที่โดยพื้นที่ที่เลือกต้องไม่เป็นพื้นที่ป่าต้องห้ามตามประเพณีและไม่มีลางบอกเหตุ

การทำเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงได้ถูกสร้างภาพเป็นมายาคติถึงการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ สร้างภาพอันเลวร้ายให้กับผู้คนบนพื้นที่สูงในเรื่องความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม และการประกาศเขตป่าสงวน อุทยานแห่งชาติทางพื้นที่ทำกินของผู้คน

ที่อาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ทำการต่อสู้ เพื่อมีสิทธิในการที่จะดำรงวิถีชีวิตของตนเอง บนพื้นฐานวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การสร้างความหมายการทำไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอที่อธิบายว่าแตกต่างจากการทำไร่เลื่อนลอยในความหมายของรัฐ แต่ระบบการทำไร่หมุนเวียนแท้จริงแล้วถือว่าเป็นรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนที่สุดโดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยในการปรับปรุงดิน ดังนั้นเมื่อรัฐเกิดความเข้าใจในระบบการทำไร่หมุนเวียนตามความเป็นจริงแล้ว ในปัจจุบันการทำไร่หมุนเวียนจึงกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง

Cultural Objects in High Hill Cultivation

Agriculture in highland is considered as one of the important ethnic group's local wisdom, the minority of Northern population of Thailand and upper Mekong Basin area, due to high mountains landscape and limited flat area. There cultural objects were suitably created for managing agriculture in highland for example they are short, small and mobile.

Agricultural culture in highland has a long continuing history. There was a myth showing the takeover of the area by people who did paddy field diversion, which was more civilized. This led high hill ethnic groups to move to high hill and processed cyclical cultivation system until the present time. Pakakayor's lands do not have only one species of plant. They do not grow only rice in their paddy field, but they grow other essential plants for living namely vegetables, melons, eggplants, gourd, tobacco, sesame or flowers for their rituals. Paddy field is not only food space, but the fields are their way of life.

Doing cyclical cultivation system means the used lands will need to be moved every year. Each area will be used one a year, and will be left without using for the land to regain its fertility, which is about 7-10 years. The abandon area is called "Rai Sak". Once the land regains its fertility, it will be used again. As for where to use for cultivation, Karen people do not just choose any land randomly. The criteria are the land must not be ritually forbidden or have any sign of omen.

Cultivation in high hill area was created as an illusion of the process of destroying the forest, which is the source of water.

The image has been seen as the hill tribe people were destroyer of the environmental sustainability. Ethnic groups have fought to call for their rights to live based on the culture that they received from their ancestors. They also try to give meaning of cyclical cultivation system, which is different from the government's definition of mobile plantation. The cyclical cultivation system is actually the most sustainable system without using chemical fertilizer to improve the land's fertility. Once the government understands the actual process of cyclical cultivation system, the system is rightfully recognized as the hill tribe's cultural heritage.

วัตถุในวัฒนธรรม กลุ่มการสักร่างกาย

วัฒนธรรมการสักในดินแดนแม่น้ำโขง เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่บ่งบอกถึงความเจริญทาง วัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถบ่งบอก อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มคนได้ และเมื่อกลุ่มคน เหล่านั้นได้รับพุทธศาสนา เข้ามาในวัฒนธรรมของ ตนเอง ก็เปลี่ยนแปลงจากการสักลวดลายต่างๆ มาเป็นการสักที่มีความหมายเชิงพุทธศาสนา หรือ คาถาต่างๆ

ชาวจีนโบราณนับเป็นต้นกำเนิดของการ
สักร่างทั้งจีนแคะ จีนกวางตุ้ง และจีนไหหลำต่าง
ก็นิยมการสักร่าง ในระยะต่อมาเมื่อมีการอพยพ
หาแหล่งทำกินและเดินทางไปมาหาสู่กัน การ
ถ่ายทอดวัฒนธรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้น และการสักร่าง
กายก็เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีการถ่ายทอด
ระหว่างกลุ่มชนเหล่านั้น การสักร่างค่อยๆ เผยแพร่
ความนิยมไปสู่พวกพ้องในรัฐฉาน พวกยูนนานใน
แคว้นสิบสองปันนา และสิบสองจุไทย ส่วนชนชาว
ลาวมีทั้งที่ไม่นิยมการสักร่างกายซึ่งเรียกว่า “ลาว
พุงขาว” และที่นิยมสักร่างกายโดยเฉพาะจาก
บริเวณโค่นซาไปถึงหน้าห้องเรียกว่า “ลาวพุงดำ”
มีคำกล่าวว่า

“... การสักขาและขาอ่อนมีทั่วไปในหมู่ลาว
พุงดำ ส่วนในหมู่ลาวพุงขาวนั้นไม่นิยมการสัก การ
สักคือการจารึกลงบนเนื้อเป็นรูปหมี่ ช้าง เสือ
พญานาค ฯลฯ...ลาวพุงขาวที่ไม่นิยมการสักมีที่
เมืองหล่มและเมืองหลวงพระบาง ส่วนลาวพุงดำ
อาศัยอยู่ในเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ และ
น่าน...”³

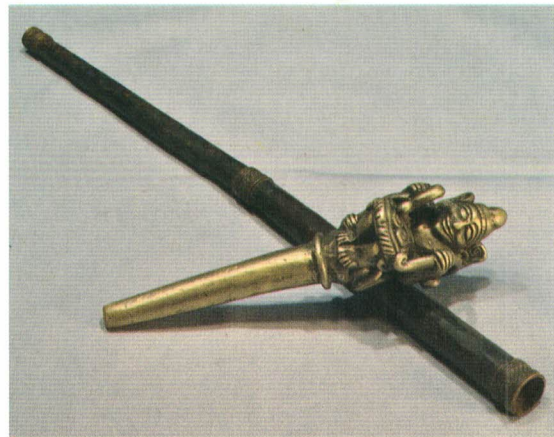
³ ข้อมูลบางส่วนจาก หนังสือเล่าเรื่องกรุงสยาม บันทึก
โดยสังฆราชปาลเลอกัวซ์ บาทหลวงชาวฝรั่งเศส สมัย
รัชกาลที่ 4 แปลโดยนายสันต์ ท.โกมลบุตร

สำหรับวัฒนธรรมการสักร่างกายของคน
ไทยนั้นได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวจีน พม่า มอญ
เขมรและลาว ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้คนในท้อง
ถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยมีความนิยมเกี่ยวกับการ
สักแตกต่างกันไป เช่น คนไทยในภาคเหนือและ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความมุ่งหมายทาง
เมตตามหานิยม เพื่อความสวยงามให้มีเสน่ห์เป็น
ที่สนใจของคนทั่วไปโดยเฉพาะสตรีเพศ สำหรับคน
ไทยภาคกลางจะสักเพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ซึ่ง
แต่เดิมมีจุดประสงค์เพื่อผลทางไสยศาสตร์หรือทาง
คงกระพันชาตรี แคล้วคลาดจากอาวุธและอันตราย
ต่างๆ⁴

⁴ วัฒนธรรมการสักร่างกายของคนไทย เรียบเรียงโดย
พรพรรณ ทองตัน

แต่เมื่อรัฐชาติในลุ่มแม่น้ำโขงได้ขมวด
ผู้คนต่าง ๆ เข้ามารวมกัน ได้สร้างค่านิยมขึ้นใหม่
ในเรื่องการสักว่าคนที่สักนั้นเป็นคนป่าและหรือคนที่
กระทำผิด ต้องโทษ ทำให้ความเชื่อและวัฒนธรรม
การสักถูกกดทับในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่จะแสดง
ออกถึงการเป็นตัวตน การสักจึงกลายเป็นสิ่งต้อง
ห้าม และเป็นที่ยังเกลียดชังคนที่ไม่สามารถที่จะ
ได้รับสวัสดิการหรือการรับรองในรัฐชาติอีกต่อไป
วัฒนธรรมการสักร่างกายจึงเสื่อมความนิยมลงไป

Cultural Objects in Body Tattoo Category

Tattoo culture in Mekong region is an important culture that can indicate cultural civilization of ethnic group which can identify each group's identity. Later on, their group of people respect Buddhism, their tattoo evolved from ordinary patterns to patterns that have Buddhist meanings or special "spell".

Ancient Chinese people originated the art of tattoo, Hakka, Cantonese, and Hainan favored having tattoos. When people moved for living, they travelled to each other, and the cultures transmission happened. Having tattoo was among those transmitted cultures that transferred

between people. Tattooing increased its popularity to Burmese in Chan state, Yunnan people in Xishuang Banna and Xishuang Chutai. For Laotian, those people who did not have body tattoo were called “White Bellied Lao”, while those who had tattoo from the top of thigh to stomach were called “Black Bellied Lao”. A quotation stated “It was common to find tattoo in “Black Bellied Lao”, while “White Bellied Lao” did not prefer tattoo. Tattoo patterns were in a shape of bear, elephant, tiger, naka etc. “White Bellied Lao” who did not favor having tattoo can be found at town of Lom and Lung Prabang, while “Black Bellied Lao” lived in Chaing Mai, Lamphun, Lampang, Prae, Nan. Thai received tattoo cultures from Chinese, Burmese, Mon, Khmer, and Lao. Before Ayutthaya era, local people from each region had different tattoo

preference. For example, Northern and Northern East people aimed for gaining kindheartedness and charm of being loved and interested by others especially by females. For Central Thai, they had tattoo for superstitious purposes like being harmless by weapons and dangers.

However, when nation states in Mekong Basin were united, there was an invented social value stated that tattooed people were barbarians or guilty people who were marked to be punished. This resulted as the oppression of beliefs and tattooing culture in ethnic’s individualism. Tattooing then became forbidden and unwanted, people who had tattoos could not receive any welfare or welcome from nation states anymore. Since then, tattoo culture declined its popularity.

วัตถุประสงค์วัฒนธรรม การหาปลา ในลุ่มแม่น้ำโขง

ในลุ่มแม่น้ำโขงความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับปลาบึก ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดที่ไม่มีเกล็ด
ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นคู่
ขัดแย้งระหว่างกันมาอย่างยาวนาน การล่าปลาบึก
มีความหมายเชิงคุณค่าของมนุษย์ที่มีอำนาจเหนือ
สัตว์ขนาดใหญ่ และการสยบยอมต่ออำนาจเหนือ
มนุษย์ของสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ

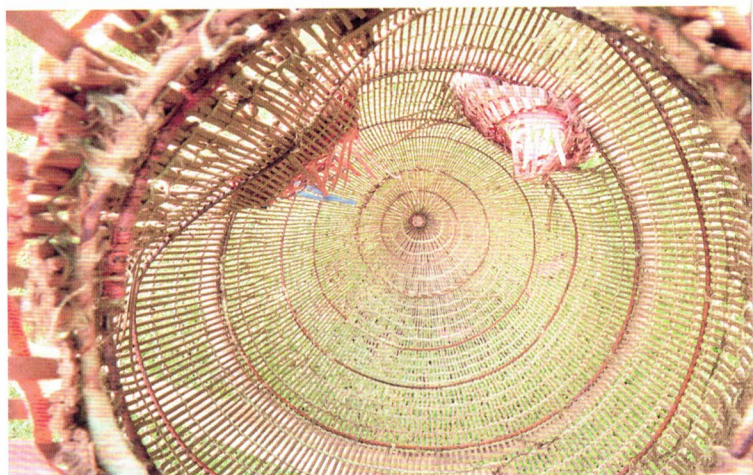

การล่าปลาน้ำจืดไม่ได้เกิดขึ้นทุกวัน ชาวบ้าน
ลุ่มแม่น้ำโขงไม่ได้ล่าปลาน้ำจืดเพื่อการบริโภคในชีวิต
ประจำวัน การล่าปลาน้ำจืดจึงกลายเป็นสิ่งที่สร้าง
ความเป็นชุมชนในเชิงพิธีกรรม ในอดีตปีหนึ่งจะมี
การล่าปลาน้ำจืดได้ไม่เกินสามตัว โดยปลาน้ำจืดตัวแรก
เมื่อล่าได้จะนำมาถวายให้กับผีที่มีความเชื่อว่าเป็น
เจ้าของปลาน้ำจืด ปลาน้ำจืดตัวที่สองเมื่อล่าได้จะแบ่ง
กันภายในชุมชน และปลาน้ำจืดตัวที่สามที่ล่าได้จะเป็น
ของผู้ที่ล่าปลาน้ำจืดเอง

พิธีกรรมการล่าปลาน้ำจืดเกิดขึ้นทั่วไปใน
ลุ่มแม่น้ำโขงจนกลายเป็นพิธีกรรมชั้นสูงของราช
อาณาจักรลาว ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างปลาน้ำจืด
กับมนุษย์จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน หลาย
ลำดับชั้น ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขง

ในแนวคิดโลกาภิวัตน์ทำให้อุปกรณ์การล่า
ปลาน้ำจืดกลายเป็นประจักษ์พยานเชิงวัฒนธรรมที่ถูก
ให้ความหมายเชิงการทำลายสิ่งแวดล้อมจาก
แนวคิดการอนุรักษ์สัตว์สงวนที่กำลังจะสูญพันธุ์
และกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมกับประเพณีดั้งเดิมที่จะ
ดำรงความเป็นตัวตนของกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตผูกพัน
กับแม่น้ำโขง

การล่าปลาน้ำจืดกลายเป็นอาชญากรรม
สืบเนื่องจากการทำให้ปลาน้ำจืดเป็นสินค้าเพื่อการ
ท่องเที่ยว ซึ่งปลาน้ำจืดถูกล่าเป็นจำนวนมากเพื่อการ
บริโภคโดยนักท่องเที่ยว แต่ผลร้ายมาตกอยู่ที่ผู้ล่า
ที่กลายเป็นจำเลยทางสิ่งแวดล้อมของโลกในยุค
โลกาภิวัตน์ และสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมร่วม
ทางสังคมระหว่างรัฐไป

Cultural Objects in Fishery Category

The relationship between human and Mekong Giant Catfish, which is the biggest fresh water fish that has no scales, in Mekong Basin has been in a long conflict. Hunting Mekong Giant Catfish could be seen as human having power over enormous animal and human defeating the supernatural power of this being.

Hunting Mekong Giant Catfish is not a daily practice. Mekong Basin local villagers do not hunt for daily consumption. The hunting becomes a process, which ritually build up the community. In the past, people could hunt only three Mekong Giant Catfish annually. The first one will be offered to the spirit, which is believed as the original owner. The second

one will be distribute among community members. The last one is rightfully owned by the hunter.

The Mekong Giant Catfish hunting ritual commonly happens in Mekong Basin region. It turned to be high-rank ritual for Laotian. Therefore, the relationship of Mekong Giant catfish and human became complicated and can classified community member of Mekong Basin people.

The globalization created the meaning of the hunting tool as an eyewitness that has the destroying meaning according to the endangered animal conservation approach. It also published unfair law against traditional practice that demonstrates people identity who live their lives relating with Mekong River.

Hunting Mekong Giant Catfish became a continuing crime as the fish is productized as tourism products. Numerous Mekong Giant Catfish were hunted for tourist's consumption. The drawbacks fell for hunters who were environmentally at fault in this globalization era and at the same time they also lost shared cultural heritage between states.

วัตถุวัฒนธรรม เครื่องเงิน และโลหะผสมของเงิน

ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นหุบเขา สลับกับ พื้นที่ราบ ซึ่งบริเวณพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นที่อยู่อาศัย ของกลุ่มคนที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคกลางตอนใต้ของประเทศไทย โดยมักจะ เรียกกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนี้ว่า “ชาวเขา” ซึ่งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณตอนเหนือ ของประเทศไทยส่วนใหญ่ได้แก่กลุ่มกะเหรี่ยง (ยาง) ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในภาคตะวันตก เฉียงใต้ของจีนหรือตะวันออกเฉียงใต้ของทิเบต และอพยพมาจากประเทศจีนเนื่องจากวัฒนธรรม ของกะเหรี่ยงมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม ระหว่างพม่า มอญ และไทยใหญ่

กลุ่มมั่ง (แม้ว), เมียน (เย้า) อพยพมาจากตอนใต้ของจีนภาคกลางเข้าสู่ลาว แล้วข้ามน้ำโขง
เข้ามาในประเทศไทย ส่วนใหญ่สองกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในลาว จนเมื่อ พ.ศ. 2518 ที่กลุ่มชาวเขานี้ร่วมต่อสู้
กับกลุ่มคอมมิวนิสต์และได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

กลุ่มล้าหู่ (มุเซอร์) อาซ่า (ก้อ) และลีซู (ลีซอ) อพยพมาจากยูนนานจากจีนลงสู่ทางตะวันออกของพม่า และภาคเหนือของลาวในช่วงคริสต์ศักราชที่ 20 และอพยพเรื่อยมาจากพม่าเข้ามาทางภาคเหนือของไทย ส่วนเผ่าลีซูนั้่นอพยพมาจากต้นน้ำสาละวินในจีนลงมาสู่ตอนเหนือของพม่า แล้วเข้ามาทางแคว้นเกดง และไทย ในปัจจุบันนี้ชนส่วนใหญ่ของทั้งสามกลุ่มนี้ยังอาศัยและตั้งรกรากอยู่กลุ่มใหญ่ในประเทศจีนและประเทศพม่า

เครื่องประดับของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ราบสูง หรือชาวเขาที่มีวัฒนธรรมการแต่งกาย และเครื่องประดับที่ทำจากแร่เงินเป็นหลัก ส่วนใหญ่ทำมาจากเหรียญเงินรูปีอินเดีย⁵ นำมาหลอมและแปรรูปเป็น กำไล สร้อยคอ สร้อยแขน และต่างหู หรือประดับในรูปแบบที่เป็นเหรียญนั้นเลย เช่น ประเภทเครื่องประดับศีรษะ และกระดุม โดยทั่วไปแล้วเครื่องประดับส่วนใหญ่ที่ใช้งานจะมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของประโยชน์ใช้สอย แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องรูปแบบ การประดับ ตกแต่ง การประดิษฐ์ประดอย และความประณีตของช่างฝีมือในแต่ละชาติพันธุ์ และขึ้นอยู่กับปัจจัยของพื้นที่นั้น ๆ ตลอดจนความเชื่อกับการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น งาม้างสิ่งมงคลซึ่งนำไปทำหวี หรือทองคำซึ่งใช้กับเจ้านายและชนชั้นสูงรวมไปถึงเอกลักษณ์รูปแบบที่สืบทอดมาแต่เดิมของแต่ละชาติพันธุ์

⁵ ในช่วงหนึ่งเป็นเงินตราที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในอินเดีย พม่า ลาว และประเทศไทย โดยเมื่อประเทศพม่าเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษใน พ.ศ. 2429 แล้ว ก็ยังมีการขยายตัวทางการค้ากับหัวเมืองทางเหนือของประเทศไทยกับพม่ามากขึ้น เหรียญเงินรูปีอินเดียจึงเข้ามาหมุนเวียนในดินแดนภาคเหนือเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความสะดวกในการขนส่งและมีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการ ราคาที่นิยมใช้กันได้แก่เหรียญเงิน 1 รูปี เริ่มใช้ในสมัยรัชกาลของ สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย เป็นต้นมา จนเมื่อการคมนาคมระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางสะดวกขึ้นเงินรูปีจึงค่อยถูกลดบทบาทลง เหรียญกษาปณ์ไทยจึงสามารถเข้ามาแทนที่เหรียญเงินรูปีได้

ที่มา: พิพิธภัณฑ์ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ. 2543. เงินตราร่วมสมัย เหรียญเงินรูปี. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www2.bot.or.th/museum/thai/money/contemdesc.asp?PoID=934>. 9 กันยายน 2556.

ดังนั้นเครื่องประดับที่ทำจากเงินและโลหะผสมของเงินที่พิพิธภัณฑ์ได้รวบรวมอนุรักษ์ไว้ จึงถือเป็นประจักษ์พยานสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อที่บอกเล่าผ่านการแต่งกายและเครื่องประดับของชาติพันธุ์ต่างๆ ในลุ่มแม่น้ำโขง

Cultural Objects in Silver and Silver Alloy Category

The geography of Northern Thailand is hills and flats. This area is the living place for people who immigrated from Southern East and Southern West of China, they are known as “hill tribe”. Majority of people in the Northern Thai is Karen. They were assumed to stay in China’s Southern East or Tibet’s Southern East, and then they immigrated to China. Their information was assumed based on their cultures that reflected the combination of Burmese, Mong and Tai Yai.

Mong (Meo) and Mien (Yao) immigrated from Southern of Central China to Lao, then crossed Mekong River to Thailand. Majority of these two groups mainly stayed in Lao until 1975 when they joined the war against communist and finally moved to Thailand.

Lahu (Musur), Akha (Kor), and Lisu (Leesaw) immigrated from Yunnan and China to East of Myanmar and Northern Lao in the twentieth century. They further immigrated into Northern Thailand. Lisu moved from the beginning of Salawin River to Northern Myanmar. Then they entered Kengtung and Thailand. At the present time, most of this group still live and settle down in China and Myanmar.

Silver is mainly used among hill tribes as their accessories or clothing decorations. Most of the accessories are made from Rupee Indian Coins. The coins are melted and processed to bracelets, necklaces, armlets, and earrings. Alternatively, the coins are used in their original form for head bands and buttons. Normally, utilized accessories are similar in their usage. The differences come from patterns decoration, elaboration, and delicacy of accessory makers in each ethnic group. The accessories depend on local

factors, and beliefs of how each think can be used including the inherit pattern of each ethnic group. For example, ivory is a splendid object which can be used to produce a comb or gold is used for upper class people.

Therefore, the museum displays silver and silver alloy accessories as eyewitnesses to demonstrate cultures and beliefs that narrate ethnic group stories in Mekong Basin through clothing's and accessories.

กล้องยาสูบ

วัฒนธรรมการสูบบุหรี่ พบได้ทั่วไปในพื้นที่
ลุ่มแม่น้ำโขง สืบเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของ
พิธีกรรมทางสังคม ในอดีตการสูบบุหรี่เป็นไปเพื่อนำ
ควันเข้าไปบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บหรือเป็นความ
เชื่อว่าจะทำให้เกิดความคงกระพันชาตรี โดยผสม
ผสานระหว่างใบยา วน สมนไพรต่างๆ และมีการ
เข้าร่วมพิธีกรรมกับครูอาจารย์ผู้ทรงวิทยาาคม
การที่กล้องยาสูบมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป
เหตุผลประการหนึ่ง คือการนำมาใช้เป็นวัตถุที่บ่ง
บอกและเป็นมาตรวัดสถานภาพทางสังคม
เศรษฐกิจ อำนาจ บารมี ฯลฯ ของผู้ครอบครอง⁶

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
กล้องยาสูบ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:http://110.170.186.163/moc_new/album/85427/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%9A/. 13 กันยายน 2556.

ในดินแดนอาณาจักรล้านนา (ภาคเหนือตอนบน) ชาวล้านนารู้จักผลิตกลองยาสูบ ยาเส้นที่ทำด้วยดินเผา ซึ่งมีวิธีการผลิตโดยการนำดินเหนียวมาตากแห้งแล้วทุบจนละเอียด นำไปร่อนด้วยตะแกรง พรมน้ำ นวดดินให้เข้ากัน ปั้นขึ้นรูปกลองยาสูบโดยส่วนหัวและส่วนกลองจะปั้นไปพร้อมๆ กันในขณะที่ดินยังหมาดๆ ใช้ไม้เจาะรูสำหรับความงามและจุดเด่นของกลองยาสูบคือการออกแบบลวดลายบริเวณส่วนหัวและส่วนลำกลอง โดยวาดหรือตกแต่งลวดลายในขณะที่ดินยังไม่แห้งสนิท แล้วจึงนำไปเผาในเตาเผาที่มีอุณหภูมิประมาณ 600 – 700 องศาเซลเซียส ทิ้งไว้ประมาณ 1 วันจึงนำออกมาใช้ สำหรับลวดลายบนกลองยาสูบที่นิยมมากที่สุดคือ “ลายกลีบบัว” และลายที่สวยงามที่สุดคือ “ลายรูปหงส์” มีทั้งแบบมีด้ามและไม่มีด้าม แต่ทั้งสองแบบเมื่อจะใช้สูบยาจะต้องต่อด้าม ซึ่งในชั้นแรกคงจะใช้ไม้ไผ่เป็นด้าม โดยความยาวมีขนาดแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้องการ แล้วนำมาสวมเข้ากับส่วนปลายของกลองยาสูบ ต่อมาจึงใช้ด้ามโลหะ เป็นที่น่าสังเกตว่ากลองยาสูบดินเผาแบบลายกลีบบัวและรูปหงส์นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่พบในอาณาจักรล้านช้าง (ประเทศไทยและภาคอีสานของประเทศไทย) แสดงถึงความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างสองอาณาจักร⁷

⁷พิพิธภัณฑสถานบ้านฝิ่น. 2553. บุยา (กลองยาสูบ) ดินเผา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.houseofopium.com/th/buya.html>. 13 กันยายน 2556.

จากที่กล่าวมาข้างต้น คือความสำคัญของวัตถุ
ทางวัฒนธรรม “กล้องยาสูบ” ในด้านที่เกี่ยวข้อง
กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์ได้เล็งเห็น
จึงได้รวบรวมและอนุรักษ์ไว้

Tobacco Pipe

Smoking culture is commonly found in Mekong Basin as one of the social ritual. In the past, smoking practice was done to use medicine in smoke to cure illness and there is a belief that smoke can lead to immortality. It is done by mixing tobacco leaves, flags and then attended the rite with the magical shaman. The various characteristics of tobacco pipe reflect the different social, economic, power, and prestige of the owner.

Lanna people can produce tobacco pipe by themselves. Tobacco pipe is made of clay by dry clay, grounding it, hover it with a sieve, shower some water, massage until the clay is in one form, then make a shape of tobacco pipe. The head and body of the pipe are made at the same time while the clay is still half dry. Stick is used to make a hole. The beauty and outstanding pattern depends on patterns that will be made on the head and the body of the pipe. The patterns are made while the clay has not yet completely dried. It will be put in the oven for the temperature of 600-700 degree Celsius. Then it will be left for a day before it can be used.

The most popular pattern is “Lotus Petal Pattern”, while the most beautiful

pattern is “Swan Pattern”. Some pipes have a handle, but some don’t. Both must use the connecting handle when smoke. In the early stage, it is predicted that bamboo is used as a handle; its length is varied due to the user’s needs. It is connect with the end of tobacco pipe. Later, the handle has changed to metal. It is noticeable that “Lotus Petal Pattern” and “Swan Pattern”, both have similar pattern to the one in Lan Chang Kingdom (Lao and Northeastern of Thailand), which shows the cultural relationship between the two kingdoms.

Mekong Basin Civilization Museum recognized and gathered information of tobacco pipes that relate to life-style and culture as mentioned above.

วัตถุประสงค์ และวัฒนธรรม ฝู

วัฒนธรรมการสูบฝูถูกนำเข้ามาในพื้นที่
ลุ่มแม่น้ำโขงด้วยการแพร่กระจายจากประเทศ
อินเดียเข้าสู่ประเทศจีน และกระจายไปทั่วภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยชาวตะวันตกเข้ามา
เพื่อสร้างความมั่งคั่งและครอบครองดินแดนในรูปแบบ
อาณานิคม

ฝิ่นกลายเป็นสินค้าสำคัญเชิงอำนาจที่จะต่อรองระหว่างชาวยุโรปและชาวเอเชีย ท้ายที่สุดหลายครั้งที่ฝิ่นก่อให้เกิดสงครามแย่งชิงดินแดนจำนวนมาก เช่น กรณีสงครามฝิ่นระหว่างประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ชิง (ราชวงศ์สุดท้ายของจีน) กับอังกฤษ ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก สงครามฝิ่นเกิดขึ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1834-1843 (พ.ศ. 2377-2386) และครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1856-1860 (พ.ศ. 2399-2403) ส่งผลให้จีนต้องเสียดินแดนระยะยาว เสียพื้นที่เกาะฮ่องกงเป็นเขตเช่าของอังกฤษเป็นเวลา 99 ปี

สงครามฝิ่น (Opium Wars)⁸ เป็นผลมาจากการที่ประเทศจีนในสมัยนั้นไม่ยอมเปิดประตูการค้าเสรีตามความต้องการของชาติตะวันตกทำการค้าด้วยระบบการผูกขาดโดยพ่อค้าจีนที่เรียกว่า กังหอง (หรือ กงหาง ในภาษาแมนดาริน) และจำกัดขอบเขตการค้าขายอยู่ในเมืองกวางโจว (เมืองเอกของมณฑลกวางตุ้ง) ฝ่ายอังกฤษซึ่งดำเนินการค้าโดยบริษัทอินเดียตะวันออก (British East Indian Company) ขาดดุลการค้าจำนวนมากจนทำให้จีน

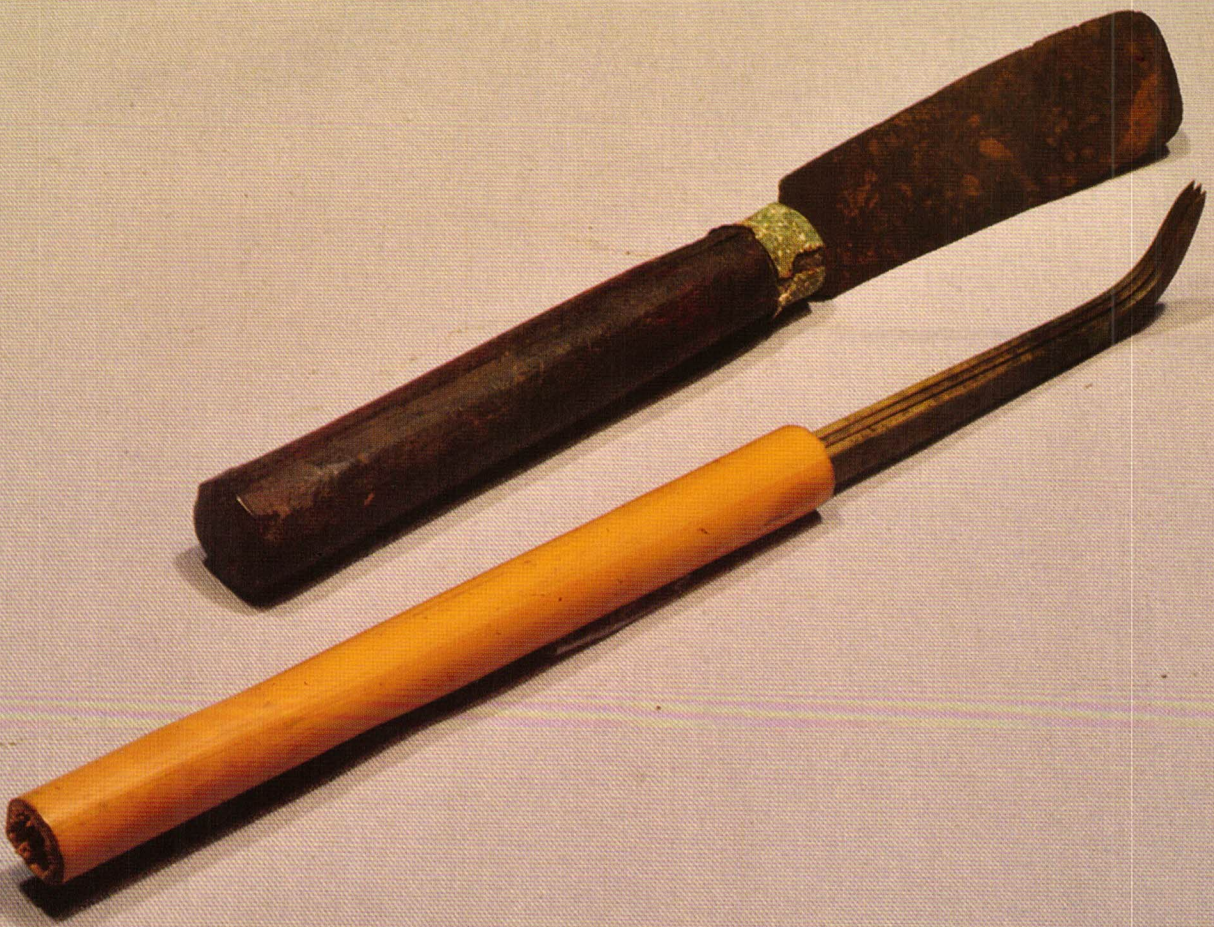
จำนวนมาก แต่กลับไม่สามารถขายสินค้าให้แก่จีนได้อย่างเสรี กระทั่งทศวรรษ 1820 บริษัทอินเดียตะวันออกได้พบสินค้าใหม่ซึ่งสามารถทำกำไรให้บริษัทได้อย่างงดงาม คือ ฝิ่น ซึ่งปลูกในอินเดีย (อาณานิคมอีกแห่งหนึ่งของอังกฤษในยุคนั้น) ส่งผลให้สถานการณ์การเสียเปรียบดุลการค้าของอังกฤษดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

⁸ สุมาลี สุขदानนท์. 2554. สงครามฝิ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/hong-kongport/poppy.html>. 18 กันยายน 2556.

สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 นอกจากจีนจะกลายเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าให้แก่อังกฤษ รัฐบาลชิงยังตระหนักถึงพิษภัยของการเสพติดฝิ่นของคนจีนในทุกชนชั้น ในปีค.ศ. 1838 จึงประกาศห้ามนำเข้าฝิ่น ผู้ฝิ่นมีโทษถึงประหารชีวิตทั้งผู้ค้าและผู้เสพ แต่ฝิ่นยังคงหลั่งไหลเข้าแผ่นดินจีนทำรายได้มหาศาลให้ประเทศตะวันตก จวบจนเดือนมีนาคม ค.ศ. 1839 จีนยึดฝิ่นของพ่อค้าอังกฤษจากท่าเรือในกวางโจวและบังคับให้พ่อค้าอังกฤษ ลงนามในข้อตกลงไม่ค้าขายฝิ่น แต่พ่อค้าอังกฤษปฏิเสธการลงนาม รัฐบาลชิงจึงทำหนังสือถึงสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ถามว่ารัฐบาลอังกฤษห้ามค้าฝิ่นในประเทศอังกฤษไอร์แลนด์ และสกอตแลนด์อย่างเด็ดขาด โดยอ้างเหตุผลว่าเป็นการค้าที่ผิดศีลธรรม แต่กลับส่งฝิ่นมาขายในตะวันออกไกล และทำกำไรมหาศาล อังกฤษตอบว่า การที่รัฐบาลชิงยึดทรัพย์สินของชาวอังกฤษเป็นการกระทำที่ไม่ชอบธรรม และขอสินคำคืน รัฐบาลจีนตอบโต้ด้วยการทำลายฤทธิ์ฝิ่นที่ยึดได้ก่อนทิ้งลงทะเล อังกฤษจึงถือเป็นข้ออ้างในการยกกองกำลัง ปิดล้อมชายฝั่งมณฑลกวางตุ้งรวมถึงฮ่องกง จีนพ่ายแพ้ต้องลงนามในสนธิสัญญานานกิง รัฐบาลจีนต้องชดใช้ ค่าฝิ่นที่ถูกทำลาย จ่ายค่าปฏิกรณ์สงครามให้แก่อังกฤษ และเปิดเมืองท่าชายทะเล 5 แห่งรวมถึงยกเกาะฮ่องกงและเกาะเล็กเกาะน้อยที่อยู่โดยรอบเป็นเขต

เช่าของอังกฤษ โดยชาวอังกฤษและคนที่อยู่ใต้
อาณัติสามารถอาศัยอยู่โดยได้รับสิทธิสภาพนอก
อาณาเขต ต่อมา ฝรั่งเศสและอเมริกาได้บีบบังคับ
ให้จีนให้สิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับอังกฤษ สนธิ
สัญญานานกิงเป็นสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมฉบับ
แรกที่มาหาอำนาจตะวันตกทำกับจีน ทำให้จีนแทบ
ไม่มีรายได้จากการค้ากับชาติตะวันตก ที่สำคัญ
การนำเข้าสินค้าได้อย่างเสรีมีผลกระทบต่อ
อุตสาหกรรมพื้นบ้านของจีนอย่างรุนแรง

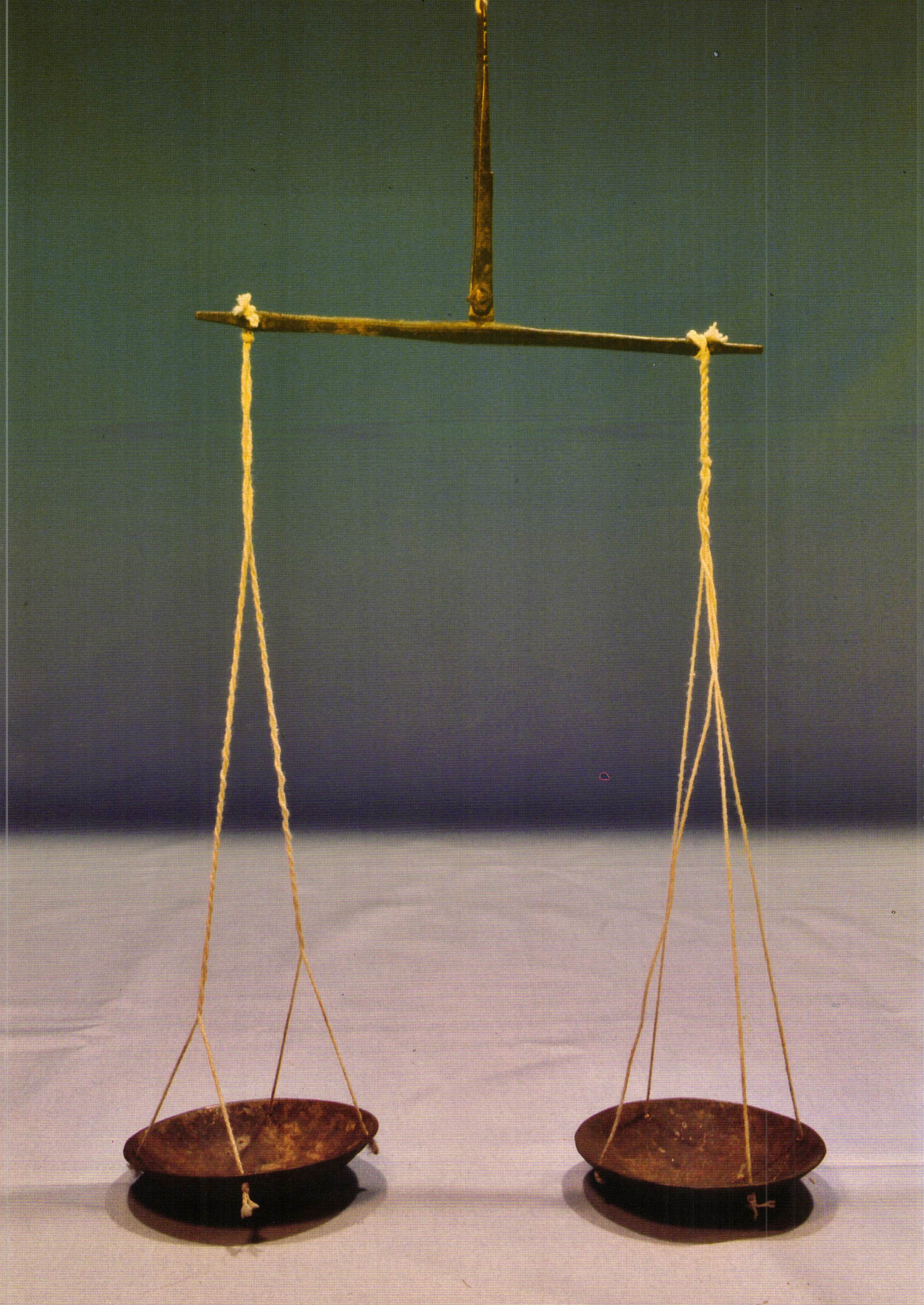
สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 หรือรู้จักกันในชื่อ
สงครามแอร์โรว์ (Arrow War) เป็นผลมาจาก
อังกฤษต้องการเจรจาแก้สนธิสัญญานานกิง เพื่อ
ให้ตนได้รับประโยชน์จากการค้ามากขึ้นซึ่งจีนไม่
ยอม ขบวนการของสงคราม เกิดจากเจ้าหน้าที่จีนยึด
เรือแอร์โรว์ ซึ่งเป็นเรือของชาวจีนแต่จดทะเบียน
เป็นเรืออังกฤษ และจับกุมลูกเรือซึ่งเป็นคนจีน

ทั้งหมด 12 คน ด้วยข้อกล่าวหากระทำการเป็นโจร
สลัดและลักลอบขนสินค้าเข้าเมือง อังกฤษเรียก
ร้องให้จีนคืนเรือและปล่อยตัวลูกเรือทั้งหมด อ้าง
ว่าเรือดังกล่าวชักธงอังกฤษ จึงควรได้รับการ
ปกป้องตามสนธิสัญญานานกิงแต่จีนปฏิเสธ
ขณะเดียวกันบาทหลวงฝรั่งเศสถูกฆ่าตาย อังกฤษ
และฝรั่งเศสถือเป็นข้ออ้างยกกองเรือมาปิดล้อม
เมืองกวางโจว มีรัสเซียและสหรัฐอเมริกาเป็น
พันธมิตร จีนพ่ายแพ้อีกครั้ง ต้องลงนามในสนธิ
สัญญาสงบศึก ณ เมืองเทียนจิน แต่การสู้รบก็เกิด
ขึ้นอีกครั้งเมื่อจีนปฏิเสธที่จะให้อังกฤษตั้งสถานทูต
ในนครหลวงปักกิ่ง โดยเกิดขึ้นทั้งในปักกิ่งและ
ฮ่องกง ก่อนยุติลงเมื่อชาติตะวันตกบุกปล้นวัดฤดู
โบราณและของมีค่าแล้วเผาพระราชวังฤดูร้อน 2
หลัง คือ ซิงอี และหยวนหมิงหยวน จีนยอมจำนน
ด้วยเกรงว่าจะถูกบุกยึดพระราชวังต้องห้ามที่ปักกิ่ง

โดยลงนามยุติการสู้รบกับอังกฤษ ผลของสนธิสัญญาเทียนจิน ค.ศ.1842 ที่รัฐบาลชิงจำยอมลงนามกับมหาอำนาจตะวันตก 4 ชาติ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ทำให้จีนต้องเปิดเมืองท่าชายทะเลเพิ่มขึ้น 11 แห่ง ชายฝั่งตะวันออกถูกเปิดกว้างให้มหาอำนาจตะวันตกค้าขายได้อย่างเสรีภายใต้ระบบการค้าเมืองท่าตามสัญญา โดยเสียภาษีนำเข้าไม่เกินร้อยละ 2.5 มหาอำนาจตะวันตกทั้ง 4 ชาติ มีสิทธิจัดตั้งสถานกงสุลในนครหลวงปักกิ่ง และกองทัพเรือของชาติเหล่านั้นสามารถผ่านเข้าออกแม่น้ำฮวงโหได้อย่างเสรี ชาวตะวันตกสามารถเดินทางเข้าไปยังตอนในของแผ่นดินจีนได้อย่างเสรี และจีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้กับอังกฤษและฝรั่งเศส อีกทั้งยังจ่ายค่าชดเชยค่าเสียหายให้แก่พ่อค้าอังกฤษส่วนข้อตกลงปักกิ่ง ค.ศ. 1860 ที่จีนทำกับอังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย ทำให้สัญญาเช่าพื้นที่ตอนใต้ของคาบสมุทรเกาลูน (ปัจจุบันคือถนน Boundary) ซึ่งอังกฤษลงนามขอเช่าจากจีนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1860 สิ้นสุดลง และต้องยกพื้นที่บริเวณนี้ให้อยู่ในอาณัติของอังกฤษรวมกับเกาะฮ่องกง (รวมถึงเกาะ Stonecutters) เปิดเมืองเทียนจินให้เป็นเมืองท่าตามสัญญาเพิ่มอีก 1 เมือง จ่ายค่าปฏิกรรม

สงครามเพิ่มเติมจากสนธิสัญญาเทียนจิน ในค.ศ. 1898 อังกฤษทำข้อตกลงปักกิ่งครั้งที่ 2 ขอเช่าพื้นที่ทางตอนใต้ของลำน้ำเส้นเงิน (ปัจจุบันคือซินเจียง) ส่งผลให้อังกฤษได้ครอบครองพื้นที่ กว้างใหญ่กว่าเมื่อครั้งอังกฤษเข้ายึดครองเมื่อชนะสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 เกือบสิบเท่า โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นเขตเช่าของอังกฤษเป็นเวลา 99 ปี (ค.ศ.1898-1997)

วัฒนธรรมการสูบฝิ่นยังคงเป็นเครื่องมือทางการเมืองสืบเนื่องมาจนถึงยุคสงครามเย็นที่กลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อที่จะหาทุนในการสร้างอำนาจหรือการรื้อฟื้นรัฐชาติของตนเอง วัฒนธรรมฝิ่นในลุ่มแม่น้ำโขงจึงกลายเป็นการกดทับเพื่อสร้างตราประทับที่น่ากลัวให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงเสมอมา มีผู้คนเป็นจำนวนมากได้รับประโยชน์จากวัฒนธรรมฝิ่น แต่มีอีกหลายคนสูญเสียไปกับพืชพรรณที่เคยเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งชั่วร้ายที่ทำลายชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นวัฒนธรรมฝิ่นถึง แม้ว่าในปัจจุบันจะลดลงและเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ เช่น เฮโรอีน ยาบ้า แต่ตราประทับอันเลวร้ายเหล่านั้นยังคงอยู่กับกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูงจวบจนปัจจุบัน

Opium

The culture of consuming opium entered Mekong Basin region by the diffusion from India to China. It was further diffused by Westerners who went to South East Asia for prosperity and land ownership via the form of colonialism.

Opium was an important product in a sense that it was used as a product to negotiate between European and Asian. Many times it ended with great wars over the land ownership. For example, Opium war between Ching Dynasty and Britain in the middle of nineteenth century. That time was a Western colonization period where two opium wars occurred. The first one was in 1839-1842, and the second one was 1856-1860. The latter one led China to lose Hong Kong as a rental land to Britain for 99 years.

Opium Wars started when China refused to open free trade as the demand of Westerners. The monopoly system is called “Kong Hong” or “Kong Han”. The border for commerce is in Guangzhou. British East Indian Company by the operation of Britain had a great balance of trade deficit by trading with China. The company imported great amount of tea leaves from China, but could not freely distributes their goods. In 1820, the British East Indian Company found the new product that could make enormous profit to the company; the product is opium, which was produced in India (a British colony at that time). This discovery dramatically changed the company’s position of trade deficit to its equilibrium.

In the 1st opium war, China lost to Britain and the country also realized the danger of opium addiction in every social class member. In 1838, China finally announced that opium was forbidden. There was a death sentence for both dealers and consumers. Nevertheless, opium import still continued and made tremendous profit for Western countries. In 1839, China confiscated opium from a British merchant and forced him to sign an agreement not to trade opium. The merchant refused. This led China to submit an official letter to Queen Victoria. The content questioned Britain why was it completely forbidden opium trade in Britain, Ireland and Scotland with the reason that this

kind of trade is immoral, but allowed opium exports to the Far East and made incredible profits. Britain did not answer, but replied that China's action of confiscate opium was not a fair action and asked China to return the opium. China retorted by destroying the opium's properties and threw them into the sea. Britain then used this action as an excuse to move the army to blockade Guangdong including Hong Kong. China lost to this attack and was forced to sign Treaty of Nanking. China must pay indemnity for cost of opium and weapons and opened five portal areas including gave Hong Kong and other small islands for rent. Britain and its colony could stay and receive rights

outside their land. Later, France and America forced China to give the same benefits as Britain received. Treaty of Nanking was the first unfair treaty between the colonial powers and China caused China to barely gain income from trading with Westerners. Most importantly, free import greatly created huge impacts to Chinese local industries.

The 2nd Opium War was known as Arrow War. This war was a result of British's intention to negotiate for more profit form free trade, which China did not agree. It started when Chinese officers confiscated Arrow Ship, which belonged to Chinese citizens, but it was registered as a British ship. The Chinese crews were caught and were accused as being pirates and smuggling drug. Britain requested that China return the

ship and release all the crews. Britain argued that the ship had British flag, it should have the right according to Treaty of Nanking, but of course China refused. At the same time, a French priest was murdered. This incident was used as an excuse for Britain and French to bring marine armies to blockade Guangzhou. With USSR and America as their allies, China was again defeated. China then signed the peace treaty at Tianjin. However, the war started again as China refused British embassy to be established in Beijing. This time, the war occurred in both Beijing and Hong Kong. The war ended when westerners robbed antiques and valuable objects then burned two summer palaces. China then agreed with the request as it feared that the forbidden palace in Beijing will be destroyed.

Tianjin Treaty in 1842 led China to agree with Britain, France, USSR, and America to open 11 more ports. Eastern coasts were more open to free trade with the west, with import tax not higher than 2.5%. The great four powers could have their consuls in Beijing and their marine armies could freely pass through Huanghe River. Westerners could freely go inside China. China must pay war indemnity for British merchants from Treaty in Beijing in 1860 that China made an agreement with Britain France and USSR. This led the renting agreement of southern land in Kowloon peninsula ended and China must give this area to be under British control including Hong Kong. China also opened Tianjing as a portal city and paid additional war indemnity. In 1898, British make 2nd

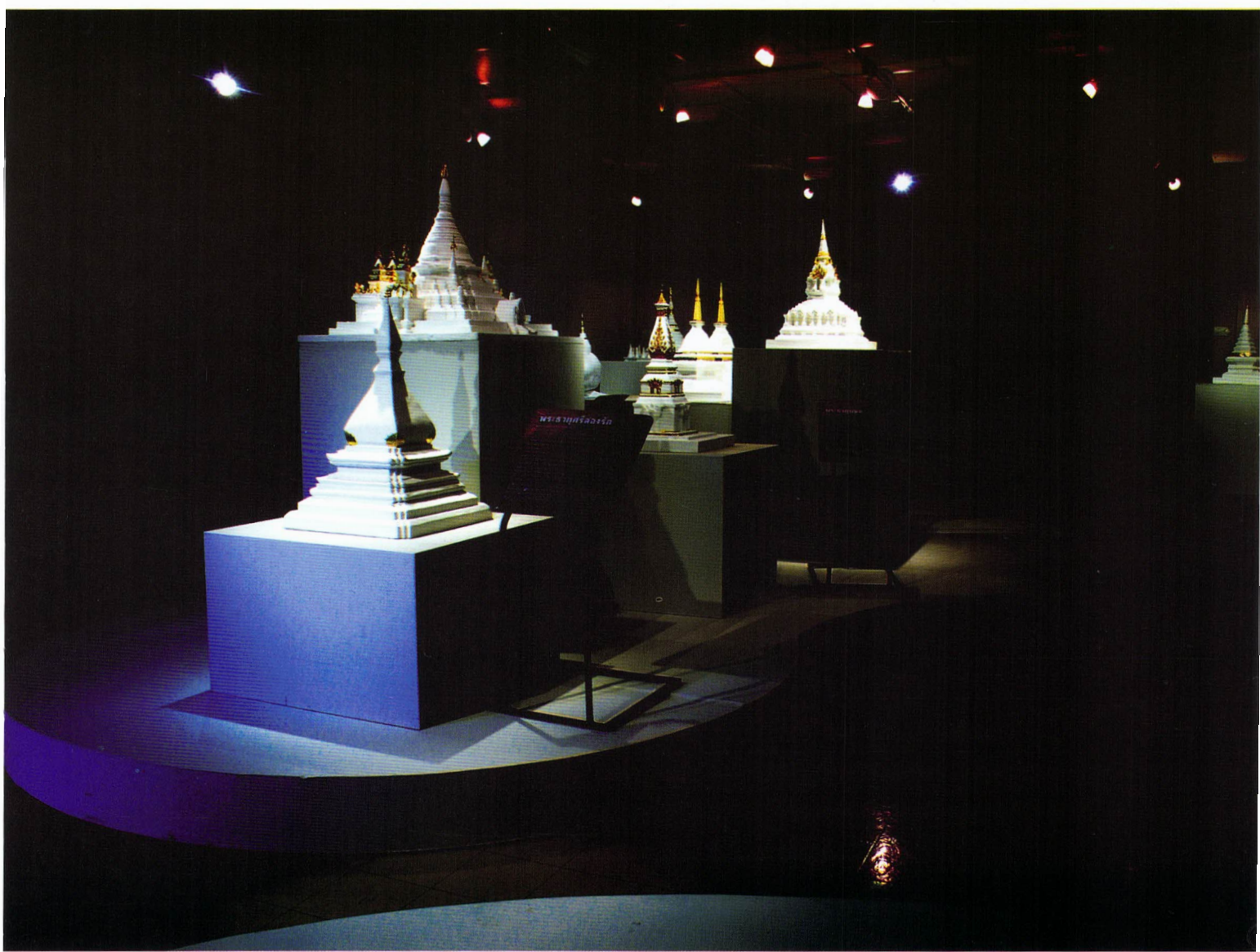
agreement to rent Shenzhen led Britain to have almost 10 times greater area than the 1st opium war. The whole renting time was lasted for 99 years (1898-1997).

Opium culture is still used as political tool since the past to the cold war between ethnic groups or fight to create capital for power or restore their nation states. Opium culture has always been a terrifying trail for minor groups in Mekong Basin region. Many people gained the benefits, many more lost plants that was one holy. It was changed to evil that destroy many people's lives. Although opium usage was decreased and transformed into other less harmful drugs namely heroin or amphetamine, but the spiteful marks still alive with ethnic group in high hill area up to this present time.

พระธาตุเจดีย์ (จำลอง) ในลุ่มแม่น้ำโขง

ในยุคแรกของพระพุทธศาสนา แต่เดิมนั้น ไม่มีการใช้คำว่า “พุทธศาสนา หรือ ศาสนาพุทธ” มีเพียงแต่คำว่า “พระธรรมวินัย” เป็นตัวที่ใช้เรียก แทนศาสนาพุทธ รวมถึงใช้แทนรูปกายของ พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา ก่อนที่จะมีการพัฒนา มาสร้างพระพุทธรูป เช่นเดียวกันแม้ว่าพระพุทธเจ้า จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระพุทธสรีระก็ ยังคงเหลือซึ่งอำนาจในการสร้างความศรัทธาแก่ ประชาชน ภายหลังการถวายพระเพลิงพุทธสรีระ ของพระพุทธเจ้าแล้ว จึงต้องมีการแบ่งพระบรมธาตุ อย่างเท่าเทียมกัน จากการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ นี้ ได้นำไปสู่ต้นแบบของการสร้างสถูปไว้ในเมือง สำคัญต่าง ๆ สถูปในยุคแรก ๆ นี้มีลักษณะเป็นเนิน ดินที่ถูกทำให้พูนขึ้นคล้ายหลุมฝังศพของชาวจีน ซึ่งมีความแตกต่างจากฮวงซุ้ยตรงที่ไม่ใช่เป็นที่ฝัง ศพ แต่เป็นที่ฝัง “อัฐิธาตุ” และไม่มีการปักชื่อแซ่ ของผู้ตายไว้ที่หลุม แต่จะมีการตั้งบัลลังก์หรือทาง นัตรไว้เพื่อประกอบเนินดินนั้นแทน

ในทางกายภาพรูปแบบการสร้างสถูปเจดีย์ ในยุคแรกนั้นมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ต่างกันไป เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจการเมือง รวมทั้งความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในแต่ละเมือง เพราะในสมัยนั้นพุทธศาสนายังไม่ได้เป็นศาสนาหลัก ยังคงเป็นเพียงลัทธิความเชื่อใหม่ที่ยังไม่กระจายวงกว้างมากนัก แต่อย่างไรก็ตามรูปทรงของพระสถูป เจดีย์ในดินแดนต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของรูปทรงพื้นฐานของสถูปทรงโอคว่ำ ซึ่งสถาปนาโดยพระเจ้าอโศกในระหว่างปี พ.ศ.269-312 ไว้ ซึ่งรูปลักษณะของพระสถูป เจดีย์ที่เชื่อกันว่ายังคงปรากฏให้เห็นอยู่ที่เมืองสาญจี ซึ่งนักประวัติศาสตร์ศิลปะเชื่อว่า “...รูปแบบทั้งมวลของพระสถูปและเจดีย์ทรงหอปราสาทในประเทศทุกประเทศของเอเชีย ต่างก็เกิดมาจากรูปแบบสาญจีไม่โดยตรงก็โดยอ้อม...”⁹

⁹ สิทธิพร เนตรนิมม. 2552. พระธาตุ: กุศลลักษณะในพุทธศาสนา หมายความว่าทางภูมิศาสตร์ในอุดมคติถึงเครือข่ายชุมชนล้านนาในแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน. เชียงใหม่.

พระธาตุเจดีย์จำลอง เป็นประจักษ์พยานของความเปลี่ยนแปลง เมื่อลุ่มแม่น้ำโขงรับศาสนาพุทธเข้ามา โครงสร้างทางสังคมได้แปรเปลี่ยนจากการยึดถือบรรพบุรุษและสิ่งลี้ลับทางธรรมชาติให้กลายมาเป็นรูปแบบของศาสนาที่มีศาสดา มีคำสอน และมีสาวก การเลือนนับถือศาสนาพุทธในลุ่มแม่น้ำโขง แสดงถึงความยืดหยุ่นของศาสนาพุทธที่สามารถให้กลุ่มคนต่าง ๆ ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของตนเองควบคู่ไปได้จวบจน ทุกวันนี้ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณูปการของศาสนาพุทธก็คือการที่ภูมิภาคนี้เชื่อมโยงกันด้วยความเชื่อทางศาสนาเดียวกัน ถึงแม้ว่าความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ชาติ และการเมือง จะแยกผู้คนออกจากกัน แต่คนในลุ่ม แม่น้ำโขงยังสามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้ด้วยพุทธศาสนาจวบจนปัจจุบัน

Buddha Relic Stupa (Model) in Mekong River Subregion

During the primitive era, “Pra Dhamma Vinaya” was used as the Buddhism terminology instead of a term “Buddha-shasana”; as well as, it represented the Lord Buddha’s physique which later was developed into a form of the Buddha image. Even reaching nirvana, Buddha figure was still had a great impact on building faith in many Buddhists. Buddha relic was equally distributed after the cremation. With the same concept, the purpose of stupas was mainly to enshrine relics of Buddha. Therefore, this distribution led a construction of the stupas in many important cities. The primeval stupas featured a mound similar to a Chinese cemetery unless the stupas were not for burying a dead body but housing the Buddha relics. Also, instead of having a cemetery headstone, there was a throne or a tiered umbrella featured at the mound.

During the primary era, the physical pattern of the stupas were quite distinguishing based on many factors such as a status of that country's economy and politics as well as Buddhists' faith in each city since Buddhism was not the essential religion at that time whereas it was known as a brand-new doctrine and not widely promoted. However, the configuration of the stupas in each region mainly remained the unique principle of a pot shape established by Emperor Asoka during 304–232 BCE that were believed to be found in Sanchi (India) nowadays. Art historians believe that all stupas seen in Asian countries got an influence and were developed from the original pattern of the Sanchi's stupa both directly and indirectly.

The model stupas were an eyewitness of changing. When people in Mekong River subregion embraced Buddhism into their social structure, they had changed from believing in their ancestors and superstition to a certain religion that clearly indicated its founder, teaching, and followers. This choice of pursuing Buddhism of people in Mekong River subregion displayed the flexibility of Buddhism in letting people practice through it religious teaching while carrying on their original beliefs up until now. Furthermore, the great advantage of Buddhism to this subregion was to connect people. They were different in races, nations, and politics, but they, up until now, could be connected with the same belief in Buddhism.

วิวต่าง ม้าต่าง กับความสัมพันธ์ บนเส้นทางการค้า โบราณลุ่มน้ำโขง

ในอดีตการค้าในอุษาคเนย์เป็นการค้าทางไกล คือ ผ่านเมืองต่างๆ ในภาคพื้นทวีปโดยเริ่มตั้งแต่ ยูนนานถึงตอนเหนือของประเทศไทยหรือไปไกลถึงมะละแหม่งในรัฐมอญของพม่าเป็นกองคาราวานขนาดใหญ่มีพ่อค้าตั้งแต่ 10 – 100 คน เรียกว่า “พ่อค้าวิวต่าง”¹⁰ โดยใช้ ล่อ ลา ม้า วัว บรรทุกสิ่งของในท้องถิ่น เช่น เกลือ ยาสูบ อาวุธเล็ก หม้อ ไห เครื่องเงิน ผ้าชนิดต่างๆ แวะพักและแลกเปลี่ยนสินค้าพื้นเมืองตามเมืองและชุมชนต่างๆ เช่น น้ำผึ้ง ขี้ผึ้ง งาช้าง ชัน พริก ฯลฯ ตามเมืองรายทางมาเรื่อยๆ จนถึงเชียงใหม่ หรือ เชียงราย แล้วต่อไปมะละแหม่งแล้วแต่เส้นทางที่ใช้ และในทางกลับกันการค้าอาจเริ่มต้นที่เมืองมะละแหม่ง เชียงใหม่ หรือ เชียงราย แล้วไปถึงยูนนาน ซึ่งเส้นทางการค้าทางบกก่อนการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมขนส่งโดยการสร้างถนนสายหลัก พ่อค้าวิวต่างเหล่านี้มักจะใช้เส้นทางเลียบริมเขา

¹⁰เป็นพ่อค้าในระดับท้องถิ่นอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม การทำไร่ทำนา และประกอบการค้าขายหลังฤดูเก็บเกี่ยว พ่อค้าวิวต่างส่วนมากทำนาเองและเดินทางค้าขายหลังฤดูการเก็บเกี่ยว (ฤดูแล้ง) ดังนั้นการค้าทั้งระยะใกล้และการค้าระยะไกลจะทำในช่วงฤดูแล้ง เพราะว่าการเดินทางสะดวกและไม่ตรงกับช่วงการทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก การเดินทางของคาราวานพ่อค้าวิวต่างจะมีผู้นำหรือเจ้าของคาราวานเรียกว่า นายฮ้อย ซึ่งจะเป็ผู้นำในการเดินทางไปค้าขายยังพื้นที่ต่างๆ และเอกลักษณ์ที่คนในหมู่บ้านจะทราบทันทีว่ามีคณะพ่อค้าวิวต่างมาถึง คือเสียงของ “หอกั่ว” (กระดังไม้ที่ค่อวัว) ซึ่งจะส่งเสียงดังให้ชาวบ้านได้ยินและออกมาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ที่มา: ภูษฎา พรหมपालิต. พ่อค้าวิวต่าง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://maungphan.blogspot.com/2012/12/blog-post_4473.html. 1 ตุลาคม 2556.

สำหรับการค้าภายในจะเป็นการค้าระหว่างเมือง เช่น เริ่มที่น่านที่มีสินค้าที่สำคัญ คือ เกลือไปแลกเปลี่ยนกับผ้า ยาสูบ ข้าว น้ำมัน ฝ้าย โดยใช้เส้นทางน่าน - เชียงม่วน - ปง - จุน - เชียงคำ - เทิง - เชียงของ - เชียงแสน - เชียงราย - ลาว - รัฐฉาน - ยูนนาน หรือเริ่มที่น่าน - เชียงคำ - เทิง - เชียงของ - เชียงแสน - เชียงราย - ลาว - รัฐฉาน - ยูนนาน เป็นต้น การค้าในพื้นที่ตอนเหนือผ่าน เชียงแสน - เชียงของ - เวียงแก่น - ดันผึ่ง - ห้วยทราย ยังมีมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นการค้าขนาดเล็กกระหว่างชุมชนสองฝั่งน้ำโขง แม่น้ำมีบทบาทใน

การคมนาคมขนส่ง การไปมาหาสู่และการเชื่อมร้อยชุมชนต่อชุมชน และมีเมืองเชียงแสนเป็นเมืองท่าที่จะเดินทางไปสู่ตอนในของจังหวัดเชียงรายด้วยเส้นทางถนน การค้าระหว่างเมืองริมฝั่งของไทยกับลาวในลักษณะที่เรียกว่า “น้ำน้อย ก็ใช้เรือ” คือเป็นการค้าตามขนาดของฐานทุน ทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ส่วนการค้าทางไกล เช่น ลาวทางเหนือหรือจีนเป็นเส้นทางการค้าทางบกใช้ม้า ล่อ ลา บรรทุกต่างสินค้า เช่น เส้นทางการค้าโบราณระหว่างเชียงแสน เชียงของไปเชียงรุ่ง

กลุ่มพ่อค้าที่มีบทบาทสูงในการค้าทางไกล คือ กลุ่มไทใหญ่ (เจียว) และกลุ่มจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่อยู่ในระบบไพร่ที่ต้องเวร และผูกพันกับระบบส่วย หรือไม่ก็ส่งเงิน สินค้า แทนการเกณฑ์แรงงานได้ ทำให้มีอิสระ สามารถไปค้าขายในท้องถิ่นต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง และเป็นเวลายาวนาน¹¹ แต่เมื่อการพัฒนาในระดับสังคมเมือง และประเทศในด้านการเดินทาง ถนนถูกสร้างขึ้นใหม่แทนเส้นทางการค้าเดิม รูปแบบการขนส่งได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่ใช้วัวต่างมาใช้รถขนส่งแทนเนื่องจากสามารถขนส่งได้ในปริมาณที่มากกว่า มีความรวดเร็วกว่า และประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้งมากกว่า ทำให้อาชีพพ่อค้าวัวต่างค่อยๆ หายไปจากสังคมและหมดไปในที่สุด เหลือเพียงคำบอกเล่าและความทรงจำเกี่ยวกับเส้นทางการค้าขายโบราณที่เคยเรียกกันว่า “พ่อค้าวัวต่าง”

¹¹ชัยพงษ์ ลำเนียง. 2555. ความสัมพันธ์ลุ่มน้ำโขง: บนเส้นทางของการค้า (1). (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.siamintelligence.com/trade-relation-on-mekong-sub-region/>. 1 ตุลาคม 2556.

ดังนั้น “ซ้าวัว” “ซ้าม้า” (ซ้า คือภาษาท้องถิ่นในภาคเหนือ ซึ่งในบริบทนี้มีความหมายเดียวกับ อาน ในภาษากลาง) ที่พิพิธภัณฑ์ได้รวบรวมไว้ จึงถือเป็นประจักษ์พยานที่เป็นหลักฐานสำคัญในการอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมการค้าของกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำโขงทั้งในด้านวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การคมนาคมขนส่ง เส้นทางการค้า ตลอดจนจรรยาบรรณของกลุ่มคนเหล่านี้โดยใช้วิธีการเดินทางค้าขายและขนส่งสินค้าที่มีความเหมาะสมต่อสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นภูเขาสลับกับที่ราบลุ่มระหว่างภูเขาได้เป็นอย่างดี

Cow-and-horse Carriage in the Relationship with the Long distance trades in Mekong River Sub-region

In the past, trading in South East Asia was a long-distance trade that covered many cities in this region from Yunnan of China to the North of Thailand. It could be as far to the Khmer state “Mawlamyine” of Myanmar. It was a journey of a large caravan composing of 10-100 traders called the cow-carriage traders. They were the local traders who lived in villages. Mostly, they worked in an agricultural sector-mainly on growing rice, farming, and trading after a harvest in a dry season. It was easy to travel and there was not much plantation in a dry season, so that was why both short-distance and long-distance trading would be during that period of time. Their journeys would be led by one leader who was called “Nai Hoi”.

Villagers easily recognized their presence from a sound of a cowbell. They used mules, donkeys, horses, and cows to carry all their local products such as salt, tobacco, weapons, pottery, silver wear, and various types of cloth. Sometimes, they would drop in to stay overnight and purchased local products such as honey, honey wax, ivory, dammar, spices, and etc. They traveled from city to city starting from Chiang Mai or Chiang Rai to Mawlamyine. On the other hand, they could start from Mawlamyine, Chiang Mai or Chiang Rai and took a trip upward Yunnan. Usually, the traders trekked through mountain trails where was later developed into the land trade routes and finally became the main transportation routes nowadays.

Moreover, there was the internal trading between cities. For example, Nan where a main product was salt traveled to trade for cloth, tobacco, rice, oil, and cotton. The route they took starting from Nan, Chiang Muan, Pong, Chun, Chiang Kham, Thoeng, Chiang Khong, Chiang Saen, Chiang Rai, Laos, Shan State, and Yunan, or they could shortened the route skipping Chiang Muan, Pong, and Chun. Trading in the northern area including Chiang Saen, Chiang Rai, Wiang Kaen, Ton Phueng, and Huay Xai has been conducted continually until now even it was only a small trade between communities on both sides of Mekong River banks. Mekong River paid an important role on transporting, traveling, and bringing people together, and Chiang Saen functioned as a port which was an important gateway from the Mekong subregion to Chiang Rai, northern Thailand. A trade between communities on both sides of Mekong River banks could be fit in a type of a sufficient trade - "If a river level is low, so we use a few boats", which based on a size of capital resources, nature, and tradition of each community. In contrast, a long-distance trade, for example between Northern Laos and China, needed the use of land routes which required a use of animals to carry all products. The ancient trade between Chiang Saen, Chiang Khong, and Jinghong (China) could be an example.

A group of influential traders of the long-distance trade was a group of Tai Yai (Big Tai) and a group of Yunnan ethnics. These groups of people were quite liberal since they were not under slavery, and they were not affiliated in paying taxes. They could also get away from troubles offering money or products instead of laboring themselves. They could travel around to trade in many different cities in a long period of time. Nowadays, the transportation system has been changed from using animal carriages to automobiles that suited with a massive load and the faster shipping, so the journey expenses were decreased. As a result, the

cow-carriage traders gradually disappeared from the economic system and finally left alone its legend and memories of ancient trade routes and the name of this profession.

Therefore, our museum has collected “Sa Voie” and “Sa Mah” (“Sa” is a northern Thai dialect which means saddle) to display an important evidence describing the cultures of the traders in Mekong River subregion in terms of the ways of life, occupations, transportation, and trade routes as well as their indigenous knowledge of adapting the appropriate methods of traveling and transportation through such mountainous and valley geographies.

บรรณานุกรม

- ปาลเลอกัวซ์, ฌอง แบปติสต์. (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม. แปลจากเรื่อง Description du royaume Thai ou Siam. โดย ลันด์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.
- ลัทธิพร เนตรนิมม. 2552. พระธาตุ: กุศลลักษณะในพุทธศาสนา หมายความว่าทางภูมิศาสตร์ในอุดมคติ ถึงเครือข่ายชุมชนล้านนาในแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน. เชียงใหม่.
- หม่องทินอ่อง. (2551). ประวัติศาสตร์พม่า. แปลจากเรื่อง A History of Burma. โดย เพ็ชรี สุมิตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทย มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.
- กฤษฎา พรหมपालิต. พ่อค้าวิวาท่าง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://maungphan.blogspot.com/2012/12/blog-post_4473.html. 1 ตุลาคม 2556.
- ชัยพงษ์ สำเนียง. 2555. ความสัมพันธ์ลุ่มน้ำโขง: บนเส้นทางของการค้า (1). (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.siamintelligence.com/trade-relation-on-mekong-sub-region/>. 1 ตุลาคม 2556.
- พรพรรณ ทองตัน (เรียบเรียง). 2556. วัฒนธรรมการสักร่างกายของคนไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&sqi=2&ved=0CDcQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.literatureandhistory.go.th%2Findex.php%3Fapp%3Dacademic%26fnc%3Ddetail%26apptype%3Dacademic%26acaid%3D15258&ei=t53nUau5FIJlrQe8x4GYDw&usg=AFQjCNFG0cfNilZr8ONrUOJFxpMMbaP5_&sig2=45qc2JwxA_Mk4NHOrGv-GQ. 18 กรกฎาคม 2556.
- พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ. 2543. เงินตราร่วมสมัย เหรียญเงินรูป. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www2.bot.or.th/museum/thai/money/contemdesc.asp?PoID=934>. 9 กันยายน 2556.
- พิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น. 2553. บูยา (กล้องยาสูบ) ดินเผา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.houseofopium.com/th/buya.html>. 13 กันยายน 2556.
- ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. กล้องยาสูบ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://110.170.186.163/moc_new/album/85427/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%9A/. 13 กันยายน 2556.
- สุมาลี สุขदानนท์. 2554. สงครามฝิ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/hongkongport/poppy.html>. 18 กันยายน 2556.

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุด อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100

โทรศัพท์ 0 5391, 0 5391 7067-8 โทรสาร 0 5391 7067

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

Mae Fah Luang University

Muang, Chiang Rai 57100

Tel. 0 5391, 0 5391 7067-8 Fax. 0 5391 7067